

Cum se apără patriarhatul împotriva revoltei supușilor săi? Cum reușește acest sistem bazat pe oprimarea tuturor celor care nu aparțin masculinității hegemonice, iar lista e lungă, să-și păstreze poziția? Cum reușește să le facă pe victimele sale să coopereze și să le includă în sistemul de discriminare? Cum face să poată coabita în aceeași persoană victima și torționarul? Dacă patriarhatul este atât de greu de combătut, acest lucru se datorează faptului că își impune forța și resursele împotriva fiecăruia dintre noi. Se bazează pe colaborarea activă a tuturor membrilor săi. Unii dintre ei au tot interesul să colaboreze, beneficiind din plin de sistemul de opresiune patriarhală. Dar, în ceea ce privește pe toți ceilalți oameni care se supun patriarhatului, chiar dacă nu au nimic de câștigat, trebuie să încercăm să înțelegem la ce mecanisme recurge sistemul pentru a-i determina să colaboreze.

ROLUL MAMELOR

În ce mă privește, mama a avut întotdeauna cel mai tipic discurs patriarhal. Îmi spunea că nu pot să ies pe stradă cu o fustă prea scurtă. Încerca să mă acopere cu haine mereu prea lungi ca să nu atrag privirea bărbaților în public. Insista ca, atunci când mă întorceam acasă târziu, să iau neapărat un taxi. Mama a fost deci cea care, în toată perioada adolescenței, mi-a impus regulile implicite ale patriarhatului, m-a inițiat în acest regim al fricii care ne limitează mișcările, ne constrânge gândurile și ne înăbușă revolta. Întotdeauna am respins această presiune maternă, pe care o consideram profund retrogradă, o formă de anihilare a libertății.

Așa că, mult timp, le-am spus în mod repetat tuturor celor din jur că cea mai feministă persoană din casa noastră era tata. De la el am învățat că sunt liberă să merg unde vreau și când vreau. El este cel care mi-a explicat că sunt egală oricărui bărbat, în toate privințele, și că trebuie să-i combat pe cei care susțin contrariul. La noi acasă, modul în care mă îmbrăcam devenea adesea un subiect de ceartă. Pe de o parte, mama susținea că trebuie să țin seama de realitate și să mă adaptez, chiar dacă mi se părea că nu e corect; unele ținute comportau un anumit grad de risc. Ea cunoștea potențialele pericole la care mă expuneam și găsea că e naiv și iresponsabil să încurajeze o tânără să poarte fuste scurte. Pe de alta, tata credea că, dimpotrivă, nu trebuia să mă las pradă fricii și nici să-mi adaptez ținuta, fiindcă asta ar fi dat câștig de cauză patriarhatului. Aflată la mijloc între ei doi, mă simțeam dezorientată între dorința mea de a purta cât mai scurt, ca să-mi apăr dreptul de a mă îmbrăca așa cum vreau, amintirile agresiunilor din trecut și discursurile sexiste care îmi stigmatizau corpul.

Acum, privind în urmă, îmi dau seama că mama acționa ca un mesager al normelor patriarhale de frică să nu am soarta celor care nu respectau regulile jocului. Învățase să supraviețuiască, să evite să atragă atenția ca să nu sufere represaliile violente ale sistemului. Înaintea mamei mele, bunica fusese nevoită să-i transmită aceste reguli nescrise, iar acum mama mi le împărtășea mie. Tata, care nu fusese niciodată supus acestei opresiuni, nu putea să înțeleagă pericolele la care, în opinia mamei, m-aș fi expus. Nu trăise niciodată pe pielea lui această frică transmisă din generație în generație care ne domină corpul și ne modelează felul de a gândi. Această moștenire neîntreruptă a sistemului patriarhal le transformă pe mame în principalii mesageri ai codului de conduită.

Fără să-și dea seama și crezând că astfel mă menajează împotriva violențelor patriarhale, mama a fost sursa viziunii mele asupra lumii, care era construită pe diferențele de gen. Ea a reprezentat principala figură de autoritate a patriarhatului. A fost primul ghid care mi-a impus aceste reguli crezând că mă apăra de violența sistemului. Ca într-o profeție care se întoarce împotriva ei însăși, dorind să mă protejeze, mama m-a condiționat să mă ignor pe mine însămi și să sufăr.

Binecuvântarea de a avea un fiu, blestemul de a avea o fiică

Rolul central al mamelor în procesul de transmitere a concepțiilor din generație în generație se explică în special prin faptul că, din punct de vedere istoric și social, ele sunt considerate principalele – și singurele – responsabile de copilul lor. Spre deosebire de bărbați, în mentalul colectiv femeile sunt intim legate de copiii lor. Ei nu pot trăi fără ele și invers. Această responsabi-

litate este impusă încă dinainte de nașterea copilului. Multă vreme ele au fost singurele vinovate de infertilitatea cuplului sau dacă nășteau fete. Așa cum explică Camille Lacoste-Dujardin în cartea sa *Des mères contre les femmes* („Mame împotriva femeilor“), a existat o perioadă în care „o femeie care năștea doar fete putea fi repudiată la fel ca o femeie sterilă¹“. A avea doar fete însemna să nu ai un copil într-un sistem în care asigurarea continuității și transmiterea moștenirii genetice erau mai importante decât orice altceva. Deci cu atât mai mult trebuia ca educația fiicelor să fie ireproșabilă, ca să nu atragă mânia patriarhilor deja enervați de existența lor. Cu toate acestea, nici să ai „băieți“ nu era neapărat o ușurare, dacă aceștia nu se încadrau în tiparele masculinității patriarhale. Dacă feminitatea este clar delimitată, la fel este și masculinitatea, iar între cele două trebuie să existe o distincție clară. Dacă băiatul nu este suficient de masculin, dacă nu este atras (doar) de fete, dacă „fiul“ se dovedește a fi în realitate o fiică, mama va trebui să dea socoteală în fața gardianului masculinității: tatăl.

Deși patriarhul este autoritatea care va decide dacă „fiii“ săi se conformează tiparelor masculinității și va veghea ca „aceștia“ să corespundă întru totul normelor patriarhale pentru a-i asigura lui continuitatea genealogică, mamei i se va reproșa că a făcut din „fiul“ său o femeie.

Ceea ce rămâne sancționabil este, desigur, feminitatea. O fetiță care ia parte la jocurile băieților nu va fi muștrată într-o manieră atât de agresivă ca un băiat atras de jucării pentru fete sau ca o fetiță transgender care respinge mărcile masculinității.

¹ Camille Lacoste-Dujardin, *Des mères contre les femmes: maternité et patriarcat au Maghreb* („Mame împotriva femeilor: maternitate și patriarhat în Maghreb“), La Découverte, 1996, p. 69.

CONCLUZIE

Mult timp le-am privit pe femei așa cum mi le arătau bărbații cisgender. Mi se părea normal ca aspectul lor fizic să fie sexualizat, iar intelectul ridiculizat. Susțineam ideea că obiectivul pe care trebuia să-l atingă o femeie era acela de a crea o stimulare vizuală, și nu intelectuală. Ajunseserăm să disprețuim femeile pe care patriarhatul ni le prezenta ca fiind demne de dispreț. Eram de acord cu umilirea femeilor pe care patriarhatul ni le arăta ca fiind demne de toată rușinea. Ajunsesem să le consider lipsite de inteligență pe femeile al căror intelect fusese discreditat de patriarhat.

În toate aceste reprezentări nefaste și denigratoare, eram incapabilă să mă poziționez ca femeie. Ce să gândesc despre mine ca femeie când viziunea mea despre femei era atât de înjositoare? De unde să știu cum să acționez ca femeie când mi se întipăriseră în minte atât de multe prejudecăți? E greu să te simți femeie și să fii în largul tău cu această identitate când ești una dintre ele. Soarta impusă femeilor și felul în care erau reprezentate îmi dădeau impresia că a fi femeie, în sensul deplin al cuvântului, era ceva imposibil de atins. Știam că sunt femeie, și totuși nu reușeam s-o întruchipez. Distanța dintre identitatea

mea și imaginea pe care o aveam despre mine mă împiedica să-mi gășesc locul în lume. Eram permanent acaparată de o senzație de inadecvare.

Acest sentiment s-a amplificat considerabil când am ajuns la pubertate. În jurul vârstei de 11 ani, corpul meu de copil a început să fie privit altfel. Bărbații îmi sexualizau corpul și au început hărțuirile sexuale. N-a trebuit să învăț să trăiesc cu ideea că îmi crescuseră sânii, a trebuit să învăț să trăiesc cu privirile, comentariile, fluierăturile, gesturile aluzive și insultele misogine ale hoardelor de bărbați pentru care devenisem un obiect sexual. La 11 ani mi-a făcut avansuri sexuale un bărbat de 40, la 12 ani am fost acostată pe stradă de un bărbat care se masturba în timp ce mă privea, la 15 ani am simțit mâna unui bărbat care mă mângâia pe fund în metrou... Aceste experiențe traumatizante m-au făcut să mă distanțez de propriul meu corp, simțindu-mă incapabilă să-l „locuiesc” și să-l consider ca fiind al meu. Când eram copil nu mă gândeam la corpul meu, odată cu pubertatea a devenit un costum imposibil de acceptat din cauza privirilor ațintite asupra lui. Bărbații n-au nici cea mai mică idee cât de violentă poate fi senzația pe care o ai când vezi cum corpul tău de copil devine obiectul fantasmelor sexuale ale adulților, nu-și imaginează cât de puternică este dorința pe care o ai în acel moment să te descotorosești de tine-însăși și să dispari.

Timp de mai mulți ani am visat că întâlneam o versiune alternativă a mea, o Camille care nu era nevoită să suporte nicio violență patriarhală, care creștea complet liberă. Avea un aer mai blând, era calmă și senină. Am lăsat în urmă acea realitate alternativă, m-am îndepărtat de persoana care aș fi putut fi. Acea realitate nu va exista niciodată, dar mi-ar plăcea să știu cum ar fi arătat viața mea, preferințele și alegerile mele dacă aș fi putut fi

întru totul liberă. Chiar dacă ne este imposibil să reconstituim cum ar fi fost viețile noastre într-o lume fără patriarhat, feminismul se străduiește să redefinească ce înseamnă să fii femeie și să desființeze definiția patriarhală a femeii. Feminismul se detașează de relația cu bărbații pentru a defini identitatea feminină. El decompartmentează categoriile și deschide calea către multiple posibilități. Eliberarea de sensul patriarhal se constituie într-un veritabil demers existențial, fiindcă reinventarea definiției „femeii” înseamnă și reinventarea sensului existenței ei. Patriarhatul este elementul central al societăților noastre, este coloana vertebrală care le conferă structură, regimul politic care le definește. Doar prăbușirea sistemului va permite feminismului să creeze o nouă paradigmă.